

Aquarius Alliance

Voorhoede voor een natuurlijk duurzame land & tuinbouw in de 21ste eeuw.

Comité van Aanbeveling

Herman Wijffels, wereld bank

Niels Röling, emeritus hoogleraar Wageningen UR

Jan Diek van Mansvelt, emeritus hoogleraar Wageningen UR

Aan de leden van Vaste Commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Wageningen, 5 november 2007

Betreft: Het Natuurlijk Kringloop Systeem in de melkveehouderij

Geachte dames en heren,

Voor de Nederlandse landbouw heeft de overheid (zowel de Europese als de Nederlandse overheid) milieudoelstellingen opgesteld. Wij – de agrarische partners in onze netwerkorganisatie - onderschrijven die en werken er graag aan mee om de milieudoelstellingen te halen.

Wij menen deze te kunnen realiseren met behulp van een natuurlijker aanpak, met behulp van een ecologisch verantwoord bedrijfskringloopsysteem, of met andere woorden geïntegreerde landbouw. Dat geldt voor de grondgebonden landbouw en de melkveehouderij.

Deze aanpak biedt kansen voor wat betreft bijvoorbeeld een alternatief naast het huidige mestbeleid, terwijl naar onze overtuiging de perspectieven van de natuurlijke geïntegreerde aanpak eigenlijk nog veel beter, veel duurzamer zijn.

Wij zouden het op prijs stellen om op korte termijn met de Vaste Kamercommissie van LNV van gedachten te kunnen wisselen over het Natuurlijk Kringloop Systeem. We zijn op de hoogte dat doelbeleid een hogere prioriteit heeft dan het middelenbeleid. Over het doel zijn we het eens. We verwachten dat u ook enthousiast zult zijn over onze middelen: geïntegreerde landbouw!

Een korte toelichting over het Natuurlijk Kringloop Systeem vindt u in bijgaande notitie. Wij zien uit naar uw uitnodiging voor een gesprek,
Met vriendelijke groet,

Jelleke de Nooy- van Tol
Directeur netwerkorganisatie Aquarius Alliance

Toelichting:

Onze visie op een natuurlijk geïntegreerd landbouwbedrijf (grondgebonden) is dat er in elk geval drie verschillende met elkaar samenhangende processen een belangrijke rol spelen:

1. De ecologie(biologische kringlopen en de werking van complexe natuurlijke systemen) wordt ons onziens gevormd door het microleven in de kringloop. Een melkveehouderij is verdeeld in vier hoofdkringlopen: koe – drijfmest – grond – gewas, en deze hoofdkringlopen zijn verdeeld in ontelbare kleine kringlopen. De kracht van de gehele kringloop wordt gevormd door de kracht of zwakte van de ontelbare kleine kringlopen. Onze boeren hebben daar met een combinatie van ervaringskennis, wetenschappelijke inzichten en intuïtie een goede aanpak voor ontwikkeld.

2. Milieu; met name het zogenaamde grijze milieu: het voorkómen van bodem-, water- en luchtvervuiling (met in dit geval N, P, K, ammoniak, zware metalen).

Uit de melkveehouderij-praktijk van boeren die werken volgens de geïntegreerde natuurlijke landbouw is gebleken dat een stikstofbenutting van 60 % en hoger mogelijk is. Deze hoge stikstofbenutting is alleen te realiseren als de kringloop in balans is. Het bijhouden van MINAS-gegevens werkt daarbij als een managementtool. In de praktijk blijkt dan dat alle milieudoelstellingen van de overheid met gemak worden gehaald.

3. Economie: in de oorspronkelijke betekenis van "goed huishouden" gericht op korte en lange termijn welvaren, en niet op snelle winst

Met deze natuurlijke geïntegreerde wijze van landbouw bedrijven, die de samenhang van bovenstaande 3 processen als uitgangspunt heeft en die bij onze partners gebruikelijk is en ook verder ontwikkeld wordt, vangen we meerdere vliegen in één klap:

PLANET:

Door de **ecologie** (natuurlijke complexe systemen) in kwaliteit en kwantiteit te optimaliseren, verkrijgen we een hoge benutting van nutriënten. In de praktijk is er daarbij een sterke aanwijzing dat werken volgens de principes van de geïntegreerde melkveehouderij de gezondheid van de veestapel significant doet verbeteren: gezonde koeien produceren gezonde producten, melk die langer houdbaar is en de mest wordt er beter van. En gezonde koeien behoeven significant minder antibiotica.

Biodiversiteit. Door de geïntegreerde benadering worden de bodem en de gras-/kruidenlaag die daaruit voortkomt weer zo gezond dat weidevogelpopulaties weer kunnen toenemen. Vogels hebben met name last van de vergiftiging die optreedt door het injecteren van verrotte mest in de broedperiode, hetgeen in de ons omringende landen verboden is en alleen bij ons verplicht. Ook is onze benadering bevorderlijk voor bijen, die een nuttige functie hebben in de voedingskringloop van koeien.

Milieu; doordat het microleven in de kringloop is geoptimaliseerd, is er een hoge benutting van nutriënten, met als gevolg geen emissie naar lucht en water. In de praktijk is gebleken dat het boerenland als een zuiveringsinstallatie gaat werken voor de emissie die van buiten de landbouw op het boerenland komt. In enkele gevallen zijn zeer schone sloten (drinkwaterkwaliteit) aangetroffen. Niel Röling pleit voor ecoregio's -als in landgoederen geschakelde bedrijven- waarin de geïntrigeerde natuurlijke landbouwbedrijven door hun werkwijze als regionale zuiveringsinstallaties werken.

PROFIT

Economie; door de hoge benutting van nutriënten, een lage input met de zelfde output, en beduidend lagere veeartskosten gaat de kostprijs voor de melkveehouder omlaag. Uit het monitoren van een aantal bedrijven die zo bezig zijn, is gebleken dat 234 euro per ha. met gemak is te realiseren

PEOPLE & PASSION:

Eigen verantwoordelijkheid van de boer; De meeste boeren hebben hart voor de zaak: voor het land, het milieu en de dieren; zij nemen graag de verantwoordelijkheid om daar duurzaam mee om te gaan; die kunnen zij ook aan; er wordt door de partners

in onze Alliantie continu gewerkt aan kennisuitwisseling en -opbouw en documentatie van manieren om de natuurlijke kringlopen te verbeteren. Om boeren te entameren zo te werken heeft De Vereniging tot Behoud van Boer en Milieu een Getuigschrift ontwikkeld, waar nu twee jaar in de vorm van een proef mee is gewerkt. De werkwijze achter dit Getuigschrift is het inzichtelijk maken, dat de bedrijfsbenutting voor mineralen een combinatie is van dierbenutting (voer-spoor) en bodembenutting (nieuw !) én de kwaliteiten van de boer als vakman. (minas-cijfers als management tool). Door het leereffect - met als beloning een gezonde veestapel en een lage kostprijs en een gezonder product, dat langer houdbaar is - is er draagvlak om op deze wijze geïntegreerde landbouw te bedrijven.

Resultaten "bedreven bedrijven" als voorbeeld

De resultaten die door de Drentse melkveehouders zijn behaald met de kringloop aanpak zijn bemoedigend, zowel op het gebied van inkomen, als op bodemkwaliteit, stikstofkringlopen en biodiversiteit.

Het stikstofoverschot is gedurende de project periode met 12% gedaald, van 229 naar 209 kg stikstof. Dit is vooral bereikt door het verminderen van de kunstmest gift (185 >157kg.) en het voeren van een eiwitarmere rantsoen, met behoud van de melkproductie en gehalten. Er is bij het voeren van de koeien meer gelet op structuur en meer gestuurd op ureum. Dit uit zich o.a. in het ureum verloop van de deelnemers aan Bedreven Bedrijven Drenthe. Gemiddeld scoren zij 2 punten lager dan het gemiddelde van Nederland (23 i.p.v. 25).

De stikstofbenutting op bedrijfsniveau is gemiddeld gestegen van 27% naar 30%. Bovenstaande maatregelen pakten kostenbesparend uit voor de melkveehouders.

Naast besparingen op kunstmest en krachtvoer (er is goedkoper krachtvoer ingezet), laten de economische cijfers een daling van de diergezondheid kosten zien (6%). Ook is men minder jongvee gaan houden (7%).

Winstpunt van het project is ook dat melkveehouders meer aandacht krijgen voor de bodem. Ze zijn deze gaan zien als de basis voor een duurzame productie. Een groot winstpunt omdat melkveehouders traditioneel erg gefocussed zijn op de koe.

Wetenschappelijke onderbouwing

Een belangrijk onderdeel van deze geïntegreerde aanpak is onlangs wetenschappelijk onderbouwd met het promotie onderzoek van Johan Reijs "improving slurry by diet adjustment" wageningen 30 oktober 2007

Deskundige partners in onze Alliantie die graag met u hierover in gesprek willen gaan zijn:

Willem van Weperen, ETC adviesgroep Nederland, coördinator van de volgende kringloop projecten voor melkveehouders: Bedreven Bedrijven Drenthe, Demonstratie project Functionele Biodiversiteit, Koesignalen en Mineralen, Melkvee Studieclub Rivierkleigronde en studiegroepbegeleider Duurzaam bodembeheer Gelderse Vallei en Oost-Utrecht

Sjoerd Smits, Hortinova, teelttechnische adviesgroep met speciale aandacht voor gezonde bodems.

Peter Taekens, adviseur Carbo-Holland

Frens Schuring, Groenhorstcollege/ Warmonderhof, docent melkveehouderij

Toon Jansen, Helicon, Boxtel, docent melkveehouderij

Paul Blokker, melkveehouder Noord Holland

Thijs Scholten, melkveehouder Overijssel

Jan Diek van Mansvelt, emeritushoogleraar ecologische landbouw Wageningen